

Sadržaj

I	Uvod u teoriju međunarodne ekonomije	1
1.	Klasične teorije međunarodne trgovine	2
1.1.	Merkantilistički pogled na trgovinu	2
1.2.	Teorija apsolutnih prednosti	4
1.3.	Teorija komparativnih prednosti	7
1.4.	Teorija recipročne tražnje	9
1.5.	Ilustrativni primer klasičnih teorija	12
2.	Teorija oportunitetnih troškova	18
2.1.	Kriva proizvodnih mogućnosti	19
2.2.	Koristi koje se ostvaruju međunarodnom razmenom u uslovima konstantnih troškova	22
2.3.	Raspoloživost faktora proizvodnje i Hekšer-Olinova teorija	25
2.3.1.	Polazne pretpostavke teorije	25
2.3.2.	Intenzivnost i obilje faktora proizvodnje	27
2.3.3.	Faktorska intenzivnost proizvoda	27
2.3.4.	Hekšer-Olinova teorija	30
2.3.5.	Izjednačavanje cena faktora proizvodnje i distribucija dohotka	33
2.3.6.	Empirijska verifikacije Hekšer-Olinove teorije	36
2.4.	Novi pristupi teorijama međunarodne trgovine	40
2.4.1.	Teorija međunarodne trgovine zasnovana na sličnosti preferencija potrošača	41
2.4.2.	Ekonomija obima, imperfektna konkurencija i teorije međunarodne trgovine	42
2.4.3.	Teorija životnog ciklusa proizvoda	46
2.5.	Ekonomski rast i međunarodna trgovina	52
2.5.1.	Rast faktora proizvodnje	53
2.5.2.	Tehnički progres	56
2.5.3.	Rast i trgovina	59
2.6.	Konkurentne prednosti zemalja	60
	Rezime	64
	Literatura	66
II.	Međunarodne trgovinske politike, teorija zaštite i veza trgovinske i industrijske politike, ekologija i trgovinska politika	67
1.	Evolucija institucionalizacije međunarodne trgovine	67
2.	Urugvajska runda multilateralnih trgovinskih pregovora i stvaranje STO	68
3.	Instrumenti aktivne i pasivne zaštite	69

II MEĐUNARODNA EKONOMIJA

4.	Šta je donela Urugvajaska runda?	71
4.1.	Opšti sporazum o carinama i trgovini iz 1994. godine	72
4.2.	Kvantitativna i vrednosna ograničenja uvoza i izvoza	73
4.3.	Dogovor o tumačenju člana XVII GATT	74
4.4.	Dogovor o tumačenju člana XXIV GATT: Formiranje carinskih unija i zona slobodne trgovine	75
4.5.	Sporazum o poljoprivredi	75
4.6.	Šta su to izvozne subvencije?	76
4.7.	Sporazum o primeni sanitarnih i fitosanitarnih mera	77
4.8.	Sporazum o tekstilu i odeći	77
4.9.	Sporazum o tehničkim preprekama trgovini	78
4.10.	Sporazum o uslovima za strana ulaganja koja utiču na trgovinu	78
4.11.	Sporazum o antidampingu	79
4.12.	Sporazum o subvencijama i kompenzatornim merama	81
4.13.	Sporazum o zaštitnom sistemu	82
4.14.	Opšti sporazum o trgovini uslugama	82
4.15.	Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine	83
	Rezime	83
5.	Teorija zaštite	84
5.1.	Osnovi teorije zaštite	87
5.2.	Subvencioniranje proizvodnje	89
5.3.	Porez na potrošnju	90
5.4.	Vezana shema	90
5.5.	Zaštita izvozne robe	91
5.6.	Monopol proizvođača ili trgovaca	93
5.7.	Efekti uvoznih kvota	96
5.8.	Uniformna carinska stopa	96
5.9.	Optimalna carinska stopa	97
6.	Carine na input i koncept efektivne zaštite	97
	Rezime	99
7.	Trgovinske politike u zemljama u razvoju i zemljama sa privredama u tranziciji	100
8.	Trgovinska politika i industrijalizacija	107
	Rezime	109
9.	Industrijska politika u zemljama sa zrelim tržištima-strategijska trgovinska politika	110
	Rezime	114
10.	Trgovina i zaštita čovekove okoline	115
	Rezime	118
	Literatura	118
III	Regionalne integracije-teorijski koncept	121
1.	Ekonomski efekti regionalnih integracija	121

2.	Evropska unija - od Rimskog sporazuma do Mastrihta i dalje	124
2.1.	Evolucija integracije - evolucija odgovora na izazove	126
2.2.	Od evropske zmijske do monetarne unije	128
2.3.	Uticaj EURO-a na arhitekturu međunarodnog monetarnog sistema	135
	Rezime	138
	Literatura	139
3.	Ostali važniji regionalni sporazumi i integracije	140
3.1.	Evro-mediteranska inicijativa	140
3.2.	Evropski sporazumi	140
3.3.	Severno-američki sporazum o slobodnoj trgovini (NAFTA)	141
3.4.	Sporazum o zoni slobodne trgovine između SAD i Izraela	141
3.5.	Latinska Amerika	142
3.5.1.	Centralno-američko zajedničko tržište (CACM)	142
3.5.2.	Andski pakt	142
3.5.3.	Latino-američka zona slobodne trgovine (LAFTA)	142
3.5.4.	Karibska zajednica i zajedničko tržište (CARICOM)	142
3.5.5.	Zajedničko tržište Juga (MERCOSUR)	143
3.6.	Afrika južno od Sahare	143
3.6.1.	Ekonomska zajednica zapadnoafričkih država (ECOWAS)	143
3.6.2.	Ekonomska zajednica Zapadne Afrike (CEAO) Ekonomska i monetarna unija zapadne Afrike (UEMOA)	143
3.6.3.	Carinska i ekonomska unija Centralne Afrike (UDEAC)	144
3.6.4.	Ekonomska zajednica velikih jezera (CEPGL)	144
3.6.5.	Južnoafrička carinska unija (SACU)	144
3.7.	Prekogranična inicijativa	144
3.8.	Nove inicijative u jugoistočnoj Evropi	144
3.8.1.	SECI (Southeast European Cooperative Initiative)	144
3.8.2.	Pakt o stabilnosti jugoistočne Evrope	145
3.8.3.	Rojamon inicijativa	145
	Rezime	145
	Literatura	145
IV	Ekonomске organizacije UN i ostale organizacije na međunarodnom planu koje su od značaja za međunarodnu ekonomiju	147
1.	Međunarodne organizacije UN	147
2.	Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD)	148
3.	Organizacije koje se odnose na primarne proizvode	149
3.1.	Međunarodni robni sporazumi	149
4.	Udruženje zemalja izvoznica nafte (OPEC)	153
	Rezime	155
	Literatura	155

V	Transnacionalne korporacije na svetskoj ekonomskoj sceni	157
1.	Transnacionalne korporacije na svetskoj ekonomskoj sceni	157
1.1.	Definisanje transnacionalnih korporacija	157
1.2.	Istorijat nastanka transnacionalnih korporacija	158
1.3.	Transnacionalne korporacije i zemlja porekla	159
1.4.	“Trijada” moćnih transnacionalnih korporacija	161
1.5.	Današnji svet transnacionalnih korporacija	166
1.6.	Budućnost transnacionalnih korporacija	170
	Rezime	171
	Literatura	172
2.	TNK i investicioni tokovi	173
2.1.	Kretanje tokova i ukupnog stanja stranih direktnih investicija u periodu 1960-1998. godina	175
2.1.1.	Tokovi SDI (dinamika, regionalna distribucija)	175
2.2.	Ukupno stanje stranih direktnih investicija (stok)	181
2.3.	Značaj aktivnosti TNK u zemlji domaćinu	182
	Rezime	184
	Literatura	184
3.	TNK i trgovinski tokovi	185
3.1.	Odnos trgovine i ekonomskog rasta	185
3.2.	Trgovina i TNK	186
3.3.	Intra-firm trgovina	187
3.4.	Transferne cene	191
3.5.	Intra-industrijska trgovina i intra-industrijske investicije	192
	Rezime	196
	Literatura	198
4.	TNK i tokovi transfera tehnologije	199
4.1.	Modaliteti transfera tehnologije	202
4.2.	TNK i snabdevanje kapitalnim dobrima	203
4.3.	Transfer tehnologije putem SDI	203
4.4.	TNK i transfer tehnologije kroz neimovinske forme saradnje	204
4.5.	Strateške alijanse	206
	Rezime	208
	Literatura	209
5.	Međunarodni regulativni okvir delovanja TNK	210
	Rezime	217
	Literatura	218
VI	Platni bilans	219
1.	Pojam platnog bilansa	219
2.	Pojam platnog bilansa u savremenim uslovima	220
3.	Tekući bilans	224

3.1.	Nefinansijske usluge	227
3.2.	Prihod od investicija	227
4.	Bilans kapitalnih transakcija	229
4.1.	Direktne i portfolio investicije	229
4.2.	Drugi kapital	229
4.3.	Promene u rezervama	230
4.4.	Kontrastavke, greške i propusti	232
5.	Interpretacija platnog bilansa	232
5.1.	Osnovni podračuni	232
6.	Platni bilans i kao mera ponude i tražnje domaće valute za stranu valutu	233
6.1.	Monetarne vlasti i devizni kurs	234
6.2.	Makroekonomska disciplina obračuna-platni bilans i makroekonomske performanse	234
6.3.	Štednja i investicije	236
6.4.	Devizni kurs i privredno prilagođavanje	236
6.5.	Elastičnost ponude deviza	238
6.6.	Elastičnost tražnje za devizama	239
6.7.	Elastičnost i platni bilans	239
7.	Efekti prihoda: absorpcioni pristup	240
7.1.	Efekti na prihod	240
7.2.	Absorpcioni efekti	241
7.3.	Kombinovani efekti prihoda i absorpcije	241
7.4.	Efekti relativnih cena	242
7.5.	Roba kojom se ne trguje	242
7.6.	Uticaj na bogatstvo	243
7.7.	Strateški uvoz	244
7.8.	Time lag i sadržina izvoza	244
7.9.	Strukturne promene	244
7.10.	J- kriva	245
8.	Platni bilans, devizni kurs i novčana masa	247
8.1.	Ekonomski efekti intervencija na deviznim tržištima	248
8.2.	Monetarni pristup platnom bilansu	250
9.	Praćenje platnog bilansa u Jugoslaviji	252
10.	Devizni bilans	252
11.	Neravnoteža platnog bilansa	254
12.	Finansiranje ili prilagođavanje	258
	Rezime	263
	Literatura	264
VII	Međunarodno kretanje kapitala	267
1.	Međunarodna tržišta kapitala u XX veku	267
2.	Bankarska industrija u zemljama sa zrelim tržištima	268

VI MEĐUNARODNA EKONOMIJA

3.	Sekjuritizacija	270
4.	Porast značaja institucionalnih investitora kao finansijskih institucija	272
5.	Asimetrija u razvoju - ZUR i zemlje sa privredama u tranziciji	274
6.	Umnožavanje finansijskih kriza u svetu i potreba za donošenjem međunarodnih standarda poslovanja	276
7.	Oblici međunarodnog kretanja kapitala	280
7.1.	Tržište eurodeviza	280
7.2.	Nastanak tržišta eurodeviza	280
7.3.	Tržište euroobveznica	282
	Rezime	283
	Literatura	284
VIII	Teorija i sistemi deviznih kurseva	285
1.	Pojam deviznog kursa	285
2.	Značaj relativnih cena	285
3.	Devizno tržište	286
3.1.	Čime je determinisana tražnja za devizama?	287
3.2.	Organizacija deviznog tržišta	288
	Rezime	292
4.	Determinante nivoa deviznih kurseva	293
4.1.	Teorija pariteta kupovnih moći (Purchasing Power Parity)	293
4.2.	Monetarni pristup deviznom kursu	295
4.3.	Pristup tržišne imovine (Asset Market pristup)	298
4.4.	Precenjenost (Overshooting)	298
4.5.	Pristup portfolio bilansa	300
4.6.	Paritet kamatnih stopa	300
4.7.	Paritet terminkskih kurseva	301
5.	Tehnika prognoziranja	302
6.	Modeli prognoziranja	303
7.	Uloga centralne banke na deviznom tržištu	304
7.1.	Uopšte o ulozi centralne banke na deviznom tržištu	304
7.2.	Još o intervencijama centralne banke	304
7.3.	Praksa MMF-a u vođenju politike deviznog kursa	305
	Rezime	307
	Literatura	309
IX	Međunarodni monetarni sistem	311
1.	Pojam međunarodnog monetarnog sistema	311
2.	Sistem zlatnog standarda	311
2.1.	Zlatni devizni standard	314
3.	Zlatni pul	317
4.	Sistem fluktuirajućih deviznih kurseva	318
5.	Fiksni devizni kurs sa kontrolom	320

6.	Još o sistemu fiksnog i sistemu fluktuirajućeg deviznog kursa	320
7.	Šarolikost u vođenju politike deviznog kursa	323
8.	Istorijski pregled međunarodnog finansijskog sistema	325
8.1.	Oblici međunarodne monetarne saradnje	325
8.2.	Početni oblici međunarodne monetarne saradnje	326
9.	Banka za međunarodne obračune u bazelu (BIS)	330
10.	Međunarodni monetarni fond	332
10.1.	Finansijska osnova MMF-a	333
10.2.	Kreiranje Specijalnih prava vučenja (special drawing rights)	334
10.3.	Hitna asistencija	338
10.4.	Stand-by aranžmani	340
10.5.	Politika uslovljenosti Fonda	342
10.6.	Liberalizacija kapitalnih transakcija	344
10.7.	Jugoslavija i MMF	344
11.	Međunarodna banka za obnovu i razvoj	345
11.1.	Sredstva Svetske Banke	345
11.2.	Zajmovi Svetske banke	346
11.2.1.	Opšte odredbe finansiranja	346
11.2.2.	Vrste zajmova	347
11.2.3.	Ko-finsiranje	348
12.	Međunarodno udruženje za razvoj (IDA)	348
13.	Međunarodna finansijska korporacija (IFC)	349
14.	Multilateralna agencija za garantovanje investicija (MIGA)	350
15.	Regionalne banke za razvoj	351
15.1.	Azijska banka za razvoj (Asian Development Bank-ADB)	351
15.2.	Afrička banka za razvoj (African Development Bank-ADB)	351
15.3.	Interamerička banka za razvoj (Inter-American Development Bank - IDB)	352
15.4.	Arapska banka za ekonomski razvoj (Arab Bank for Economic Development in Africa- ABEDA)	352
15.5.	Islamska banka za razvoj (Islamic Development Bank)	352
15.6.	Evropska investiciona banka (European Investment Bank-EIB)	353
	Rezime	354
	Literatura	354
X	Dug zemalja u razvoju	357
1.	Kratak istorijski okvir dugova ZUR i bitne makroekonomske osobenosti privreda ZUR posle Drugog svetskog rata	357
2.	Finansiranje ZUR	358
3.	Nastanak duga ZUR	359
4.	Naftni šokovi, monetarna politika SAD, svetska privreda i efekti na dug ZUR	360
5.	Neto transfer realnih resursa	361

6.	Upravljanje dugom	362
7.	Inicijative za rešenje dužničke krize	364
8.	Dalje ideje vezane za rešavanje dužničke krize	365
9.	Budućnost?	368
	Rezime	368
	Literatura	369
XI	Globalizacija svetske privrede	371
1.	Promene međunarodnih ekonomskih odnosa	371
2.	Faktori koji deluju na ubrzanje globalizacije	375
3.	Dobitnici i gubitnici od globalizacije	376
4.	Međunarodni tokovi robe, usluga, kapitala i stranih investicija	378
	Rezime	383
	Literatura	384
	Pojmovnik	385
	Tabele	
1.	Ilustracija teorije apsolutnih prednosti	6
2.	Primer za teoriju komparativnih prednosti	7
3.	Ilustracija teorije recipročne tražnje	10
4.	Recipročna tražnja u Engleskoj i Nemačkoj	11
5.	Primer za klasične teorije međunarodne trgovine	12
6.	Neoklasična teorija međunarodne trgovine (I)	14
7.	Neoklasična teorija međunarodne trgovine (II)	15
8.	Ponuda izvoza i tražnja uvoza u Japanu pri alternativnim odnosima razmene	17
9.	Alternativne kombinacije proizvodnje pšenice i odeće, SAD i Velika Britanija	20
10.	Koristi od međunarodne razmene: Zbirni pregled proizvodnje i potrošnje svake zemlje pre i nakon razmene	24
11.	Rezultati Leontijevljevog testa	37
12.	Carinske i para-carinske mere po grupama zemalja zavisno od visine dohotka, 1985-1990. godine	102
13.	Promene u prihodima u industriji i u zaposlenosti u visoko zaštićenim izvozno-orijentisanim privredama (u procentima po godinama, 1970-1990)	103
14.	Ratio pokrivenosti necarinskim merama (NTM) za OECD uvoz iz razvijenih ZUR	105
15.	Analiza tipova i relativnog značaja necarinskih mera OECD za uvoz iz ZUR	106
16.	Efektivna zaštita prerađivačke industrije u nekim ZUR (u procentima)	109

17.	Konkurencija između firmi	111
18.	Konkurencija između firmi	111
19.	Konkurencija između firmi	112
20.	Konkurencija između firmi	113
21.	SAD, Japan i EU: Relativna privredna snaga i relativno korišćenje valuta u procentima	136
22.	Dužina trajanja cenovnih šokova primarnih proizvoda	154
23.	Regionalna distribucija matičnih TNK prema zemlji porekla u devedesetim godinama (broj)	167
24.	Regionalna distribucija afilijacija prema zemlji lokacije u 80-tim i 90-tim godinama (broj i procentualno učešće dato u zagradi)	168
25.	Dinamika SDI tokova u dekadama 1960-1970, 1970-1980. i 1980-1990. godine i za period 1991-1998. godine (prosečne godišnje stope rasta, procenti)	175
26.	Ulazni i izlazni investicioni tokovi u periodima SDI buma i SDI recesija, milijarde \$ i stope rasta u procentima	178
27.	Regionalna distribucija SDI tokova u poslednje tri dekade 1970-1998. godina (milijarde dolara, u zgradama je dato učešće u procentima)	179
28.	Ukupno izlazno SDI stanje prema zemlji porekla, 1960-1998, godina (procentualno učešće)	181
29.	Ukupno ulazno SDI stanje prema zemlji domaćinu 1980-1998, godina, procenti	181
30.	Faktori koji uslovljavaju intra-firm trgovinu	189
31.	Ulaganja u naučno istraživački rad (u procentima od GDP-a)	200
32.	Intenzivnost ulaganja kompanija u I&R (I&R kao % od prometa - 50 najvećih ulagača u I&R)	201
33.	Udeo privrede u finansiranju I&R (procenti)	202
34.	Strateške koristi i strateški troškovi alijansi	207
35.	Agregatni prikaz platnog bilansa po metodologiji iz priručnika MMF za 1979. godinu	222
36.	Klasifikacija platnog bilansa prema Priručniku iz 1993. godine	223
37.	Standardizovane komponente platnog bilansa	226
38.	Nacionalni monetarni sistem	248
39.	Devizni bilans Jugoslavije	253
40.	Parcijalni bilansi u platnom bilansu	255
41.	Devizni kurs USD/dinar i relativne cene cipela i košulja	286
42.	Dolar spot forward prema dolaru	289
43.	Ukršteni devizni kursevi	290
44.	Efekti na devizni kurs	296
45.	Režimi deviznog kursa u svetu (u procentima od broja zemlja članica MMF-a) u periodu 1975-1999. godine	306

46.	Frenkelova klasifikacija devet glavnih režima deviznih kurseva koji se primenjuju	324
47.	Rezerve u zlatu centralnih banaka 1933. godine	328
48.	Korpa vrednovanja SPV (od 1. januara 1996. godine i 1. januara 1999. godine)	335
49.	Zvanični holdinzi rezervne imovine, kraj 1991. godine-mart 1997. godine (u mlrd USD)	336
50.	Valutna struktura ukupnih identifikovanja zvaničnih holdinga u devizama, kraj godine 1988. - 1997. godine (u procentima)	336
51.	GAB (General Arrangement to Borrow)	339
52.	NAB (New Arrangement to Borrow)	340
53.	Aranžmani odobreni tokom finansijske godine koja se završava 30. aprila, period 1953.-1998. godine	341
54.	Terms of trade – razvijene zemlje i ZUR u periodu od 1980.-1995. godine	377
55.	Godišnji realni GDP pre i posle trgovinske liberalizacije	378
56.	Dugoročni trendovi u rastu realnog outputa per capita (prosečne procentualne godišnje promene)	379
57.	Udeo intraregionalne razmene u ukupnim trgovinskim tokovima (u procentima) (a)	381
58.	Zemlje sa najvećom robnom razmenom odnosno izvozom i uvozom u svetu (u mlrd USD) u 1996.	382

Grafikon

1.	Kriva proizvodnih mogućnosti Japana	16
2.	Ravnoteža ostvarena trgovinom	17
3.	Determinisanje ravnoteže trgovinske pozicije	18
4.	Teorija oportunitetnih troškova	21
5.	Koristi od rezmene	23
6.	Faktorska intezivnost proizvoda X i Y	28
7.	Model opšte ravnoteže u H-O teoriji	32
8.	Faze proizvoda u SAD, ostalim razvijenim i manje razvijenim zemljama	49
9.	Pet faza u životnom ciklusu proizvoda sa stanovišta inovativne zemlje i zemlje imitatora	51
10.	Rast rada i kapitala tokom vremena	54
11.	Porast samo radne snage i Rybczynski teorema	55
12.	Neutralan tehnički progres	58
13.	Damping	80
14.	Argument domaćeg tržišta u korist carine	84
15.	Efekat carine	87
16.	Vezana shema	90

17.	Izvozna zaštita	91
18.	Uvozna kvota	93
19.	Analiza uvozne kvote	95
20.	Optimalna carinska stopa	97
21.	Efikasnost slobodne trgovine	104
22.	Intra regionalna razmena po ključnim ekonomskim integracijama	128
23.	Indeks tekuće vrednosti izvoza i izlaznih SDI tokova u periodu 1975-1989. godina	176
24.	Geografsko poreklo alijansi (procenat od ukupnog broja proučavanih alijansi)	208
25.	Ponuda i tražnja deviza	237
26.	Rekacija sektora robe kojom se ne trguje na devalvaciju	243
27.	J - kriva	245
28.	Dugoročni efekat devalvacije na tekući bilans	246
29.	Finansiranje privremenih, sezonskih deficita	262
30.	Dornbušov dinamički model prilagođavanja kursa i cena	299
31.	Vrednost duga zemalja u razvoju na sekundarnom tržištu	364
32.	Grafikon 32. Faze u razvoju svetske privrede u XX veku (godišnje stope rasta u %)	379

Slika

1.	Evolucija teorija međunarodne trgovine	1
2.	Komponente konkurentskih prednosti zemalja: Porterov dijamant	64
3.	»Džepovi« stranih direktnih investija članica Trijade, 1997	166
4.	Podela ne-imovinskih kooperativnih ugovora	204
5.	Međuzavisnost različitih nivoa globalizacije	371

Box

1.	VER ili VRA	71
2.	Ekonomski smisao dampinga	79
3.	Pojam usluga	83
4.	Primeri industrijskih politika u nekim razvijenim zemljama : primer Japana i SAD	113
5.	Stvaranje jedinstvene valute	131
6.	Potrošači : veliki skok ka jedinstvenom novcu	132
7.	Aquis communautaire	138
8.	Sistem društvenih računa (SNA)	221
9.	Klasifikacija transakcija po vrstama	224

XII

MEĐUNARODNA EKONOMIJA

10.	Multiplikator	242
11.	Rent seeking and directly unproductive rent seeking (DUP)	245
12.	Primeri mera devizne kontrole	320
13.	Stagflacija	322
14.	Finansijske olakšice	337
15.	Izvodi iz Deklaracije interimnog komiteta saveta guvernera o partnerstvu za održiv globalni rast	343
16.	Pariski klub	359
17.	Četiri indikatora za ocenu nivoa zaduženosti	367
18.	Glavni elementi globalizacije	374